

УДК 364-27:341.232]:355.01(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.8>

Олена КАРПЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Scopus Author ID: 57287160700

Аліна ДУЛЯ

доктор філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-9067-4820

Scopus Author ID: 57208213486

Ганна АЛАДЖАЛЬЯН

менеджер програм Відділення Польської гуманітарної акції в Україні, вул. Січових Стрільців, 9-В, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0009-0007-0038-9422

Бібліографічний опис статті: Карпенко, О., Дуля, А., Аладжальян, Г. (2026). Впровадження міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану в Україні. *Ввічливість. Humanitas*, 1, 52–63, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.8>

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ГУМАНІТАРНИХ ПРОГРАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються особливості впровадження міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану в Україні. Міжнародні гуманітарні програми є незамінним інструментом реагування на наслідки воєнних дій, адже забезпечують швидку, комплексну та скоординовану допомогу особам, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Метою дослідження є аналіз сутності, змісту та форм впровадження міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану та визначення умов та можливостей їхнього застосування в Україні. Авторами визначено, що гуманітарна допомога – це комплексна система екстреної та цільової підтримки, яка спрямована на збереження життя, полегшення страждань і захист гідності людей, що постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів. У статті розкрито основні форми надання гуманітарної допомоги, серед яких: пряма матеріальна допомога, грошова допомога, мобільні послуги та програми, соціальні та освітні програми, цільова та проектна допомога, координаційні та партнерські механізми. Визначено, що міжнародні гуманітарні програми мають комплексний зміст, який охоплює широкий спектр напрямків підтримки, від надання невідкладної допомоги під час воєнних дій до довгострокових програм розвитку та підтримки вразливих груп населення та громад. Ключовими напрямками міжнародних гуманітарних програм є матеріально-технічна, медико-санітарна та соціальна підтримки, економічна підтримка та розвиток життєздатності громади, правова допомога. Аналіз практичного досвіду впровадження міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану в Україні дозволив виокремити пріоритетні програми, які ґрунтуються на гнучких моделях допомоги, що дозволяють отримувачам самостійно визначати основні орієнтири, а саме: програми грошової допомоги (cash assistance) та грошової допомоги для захисту (cash for protection), які забезпечують максимальне врахування індивідуальних потреб отримувачів та поєднання матеріальної допомоги та психологічної й соціальної підтримки, спрямованих на соціальну адаптацію отримувачів в умовах спричинених війною складних життєвих обставин.

Ключові слова: гуманітарна допомога, міжнародні гуманітарні програми, воєнний стан, особи, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, вразливі групи населення.

© О. Карпенко, А. Дуля, Г. Аладжальян, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Olena KARPENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska str., Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Scopus Author ID: 57287160700

Alina DULIA

Doctor of Philosophy, specialty 231 Social work, senior lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska str., Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-9067-4820

Scopus Author ID: 57208213486

Hanna ALADZHAIAN

Program Manager of the Polish Humanitarian Action Branch in Ukraine, Sichovykh 9-B Striltsiv str., Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0009-0007-0038-9422

To cite this article: Karpenko, O., Dulia, A., Aladzhalian, H. (2026). Vprovadzhennia mizhnarodnykh humanitarnykh prohram v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Implementation of international humanitarian programs under martial law in Ukraine]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 52–63, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.8>

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN PROGRAMS UNDER MARTIAL STATE IN UKRAINE

The article examines the features of the implementation of international humanitarian programs in the conditions of martial law in Ukraine. International humanitarian programs are an indispensable tool for responding to the consequences of war, as they provide rapid, comprehensive and coordinated assistance to persons affected by military actions and armed conflicts. The purpose of the study is to analyze the essence, content and forms of implementation of international humanitarian programs in the conditions of martial law and to determine the conditions and possibilities of their application in Ukraine. The authors determined that humanitarian aid is a comprehensive system of emergency and targeted support aimed at preserving life, alleviating suffering and protecting the dignity of people affected by military actions and armed conflicts. The article reveals the main forms of providing humanitarian aid, including: direct material assistance, cash assistance, mobile services and programs, social and educational programs, targeted and project assistance, coordination and partnership mechanisms. It has been determined that international humanitarian programs have a comprehensive content that covers a wide range of support areas, from providing emergency assistance during wartime to long-term development programs and support for vulnerable groups of the population and communities. The key areas of international humanitarian programs are logistical, medical, sanitary and social support, economic support and development of community viability, legal assistance. Analysis of practical experience in implementing international humanitarian programs in wartime conditions in Ukraine allowed us to identify priority programs that are based on flexible models of assistance that allow recipients to independently determine the main guidelines, namely: cash assistance programs and cash assistance for protection, which ensure maximum consideration of the individual needs of recipients and a combination of material assistance and psychological and social support aimed at the social adaptation of recipients in difficult life circumstances caused by the war.

Key words: humanitarian aid, international humanitarian programs, martial law, persons affected by hostilities and armed conflicts, vulnerable population groups.

Актуальність проблеми. Повномасштабне вторгнення росії на територію України призвело до глибокої гуманітарної кризи та різкого зростання чисельності осіб, які належать до вразливих груп населення й потребують негайного соціального захисту, підтримки та гуманітарної допомоги. Мільйони людей

зазнали втрат, були змушені залишити свої домівки, втратили доступ до базових потреб. У таких умовах пріоритетним завданням міжнародних та українських організацій є комплексне забезпечення потреб осіб та громад, які постраждали внаслідок воєнних дій шляхом впровадження міжнародних гуманітарних про-

грам. Адже міжнародні гуманітарні програми є незамінним інструментом швидкого реагування на гуманітарні кризи, спричинені воєнними діями та збройними конфліктами. Вони забезпечують оперативне надання необхідної для життя допомоги особам, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; швидке оцінювання їхніх потреб та спрямування необхідних ресурсів; комплексність надання допомоги; стабілізацію соціальної ситуації та створення умов для відновлення постраждалих громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти надання гуманітарної допомоги особам, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів в Україні досліджувало багато науковців. Зокрема, проблеми, потреби та стратегії опанування складними життєвими обставинами сімей внутрішньо переміщених осіб з дітьми (Лютий, Дуля, 2023); проблеми осіб з інвалідністю внаслідок війни та моделі соціальної роботи з ними (Дуля, Лехолетова, Лях, 2024); наслідки воєнних дій та особливості відновлення соціальної згуртованості населення (Карпенко, Довбенко, Кирчата, 2025); особливості гуманітарної допомоги й соціальної підтримки людей похилого віку (Лях, Кузнєцов, 2024); особливості соціальної допомоги в Україні як складової національної соціальної політики (Юрчик, 2017); поняття, зміст та принципи гуманітарної допомоги (Бесєдін, 2025); міжнародно-правовий механізм надання гуманітарної допомоги (Бурдюжа, 2025); проблеми надання гуманітарної допомоги та шляхи її покращення (оптимізація логістичних процесів, покращення координації між учасниками, забезпечення фінансової стабільності, удосконалення правової бази, залучення громади та бізнесу, підвищення обізнаності населення, аналіз потреб та моніторинг, використання технологій) (Мушенко, 2024); особливості міжнародної допомоги тим хто її потребує (Anderson, Brown, Jean, 2012); досвід реалізації гуманітарних програм допомоги вразливим групам населення в умовах воєнного часу в Україні (Спіріна, Лехолетова, Лях, 2025); оцінювання ефективності кейс-менеджменту отримувачів допомоги гуманітарних програм (Аладжальян, Лютий, 2025).

Зарубіжні вчені, розглядаючи поняття «гуманітарна допомога» визначають, що це

матеріальна або логістична підтримка, що надається з гуманітарною метою (полегшення страждань та збереження життя) (Rouleau, Redwood-Campbell, 2009; Rysaback-Smith, 2016). Проте питання сутності, змісту та форм впровадження міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану в останніх публікаціях представлено недостатньо.

Мета статті. Аналіз сутності, змісту та форм впровадження міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану та визначення умов та можливостей їхнього застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В національних нормативно-правових актах та в матеріалах українських і міжнародних організацій відображені різні підходи до визначення поняття «гуманітарна допомога».

Згідно з міжнародними підходами поняття «гуманітарна допомога» інтерпретується як: діяльність, спрямована на збереження життя, полегшення страждань та захист гідності постраждалих осіб (Офіс з координації гуманітарних питань ООН, б.д.); допомога спрямована на задоволення негайних потреб постраждалих та створення передумов для довгострокового відновлення (Міжнародний комітет порятунку, б.д.).

На національному рівні дане поняття є більш деталізованим і розглядається як цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту (Про гуманітарну допомогу, 1999). Водночас Міністерство соціальної політики України розкриваючи дане поняття акцентує увагу на безоплатності та можливості надання допомоги як вітчизняними, так і між-

народними донорами (Гуманітарна допомога – МСП, б.д.).

Аналіз сутності поняття «гуманітарна допомога» на національну та міжнародному рівні показав, що вона охоплює екстрену допомогу у критичних ситуаціях, матеріальну та фінансову допомогу, спрямовану на полегшення страждань, збереження життя і забезпечення гідності постраждалих осіб.

Відповідно до Закону України «Про гуманітарну допомогу» отримувачі гуманітарної допомоги – це юридичні особи, яких зареєстровано в установленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги. До організацій, що можуть отримувати гуманітарну допомогу для подальшого розподілу, належать: підприємства громадських організацій осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці; підприємства, установи та організації, що утримуються за рахунок бюджетних коштів, а також уповноважені ними державні установи й органи місцевого самоврядування; благодійні організації; громадські організації осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, Товариство Червоного Хреста України та його обласні осередки, творчі спілки; громадські організації, створені для здійснення статутної оздоровчої, екологічної, спортивної, аматорської, культурної, освітньої та наукової діяльності; релігійні організації, зареєстровані відповідно до законодавства України; реабілітаційні установи для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають відповідну ліцензію (Про гуманітарну допомогу, 1999).

Науковці Г. Юрчик та О. Бурдюжа досліджуючи особливості надання гуманітарної допомоги визначили, що вона характеризується низкою ключових аспектів, серед яких: безумовність (надання допомоги незалежно від релігійних, етнічних чи політичних уподобань); надання життєво необхідних ресурсів (продукти харчування, вода, медичні засоби, одяг, тимчасове житло); спрямованість на відновлення соціальної стабільності (зменшення негативних наслідків війни та підтримка громад); міжнародна координація (співпраця державних органів, міжнародних організацій, неурядових організацій та волонтерських рухів) (Юрчик, 2017; Бурдюжа, 2025).

З метою забезпечення якісного та ефективного надання гуманітарної допомоги, а також зміцнення довіри з боку постраждалого населення й міжнародної спільноти до діяльності гуманітарних організацій, гуманітарна допомога має ґрунтуватися на таких основоположних принципах, як: *людяність* (надання допомоги з метою запобігання та полегшення страждань людей, захисту життя та здоров'я, а також забезпечення гідності постраждалих осіб); *нейтральність* (гуманітарні організації не повинні брати участь у військових чи політичних конфліктах та підтримувати жодну зі сторін у конфлікті); *незалежність* (гуманітарна діяльність повинна бути автономною від політичних, економічних, військових чи інших впливів, щоб забезпечити ефективність та об'єктивність допомоги); *неупередженість* (допомога надається виключно на основі потреб, без будь-якої дискримінації); *добровільність* (організація надаючи допомогу не повинна керуватися прагненням отримати вигоду); *єдність* (гуманітарна діяльність здійснюється через відповідні організації, співробітники і волонтери яких, обираються з-поміж представників усіх етнічних і соціальних груп, не проводячи жодних відмінностей за ознаками); *універсальність* (розуміння того, що сутність людських страждань по-своєму універсальна, і вона потребує універсального реагування); *координація* (узгоджена взаємодія між всіма учасниками гуманітарного реагування); *різноманітність партнерських відносин* (залучення широкого кола партнерів з метою посилення спроможності гуманітарного реагування); *якість* (допомога повинна відповідати встановленим національним та міжнародним стандартам); *ефективність* (досягнення максимального гуманітарного результату з оптимальним використанням наявних ресурсів); *підзвітність* (відповідальність організацій перед донорами, партнерами та постраждалими особами) (Беседін, 2025; United Nations, б.д.).

Досліджуючи проблеми надання гуманітарної допомоги в Україні С. Мушенюк визначила, що головними завданнями гуманітарного реагування є збереження життя людей, забезпечення доступу до основних послуг і соціально-правового захисту шляхом надання допомоги в усіх можливих формах (Мушенюк, 2024).

Надання гуманітарної допомоги здійснюється у різних формах. Вибір форми залежить від проблем та потреб постраждалих осіб, можливостей ресурсного забезпечення та умов регіону, де вона надається. Проаналізувавши практичний досвід надання гуманітарної допомоги (International Committee of the Red Cross, n.d.; International Federation of Social Workers n.d.; European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, n.d.), нами виокремлено основні форми надання гуманітарної допомоги (рис. 1)

Пряма матеріальна допомога забезпечує безпосереднє задоволення базових потреб постраждалих осіб, дозволяє оперативно реагувати на критичні ситуації та зберегти життя і здоров'я людей у зонах криз. З цією метою створюються спеціалізовані пункти розподілу та склади гуманітарної допомоги, які забезпечують логістичну організацію передачі ресурсів та контроль за їх цільовим використанням. Пряма матеріальна допомога поєднує оперативність надання допомоги з організаційною структурою, що гарантує її своєчасність і доступність для всіх потребувачих.

Грошова допомога є ефективним інструментом гуманітарної підтримки, який надає постраждалим можливість самостійно забезпечувати свої базові потреби. Це забезпечує

гнучкість і швидке реагування на потреби населення, сприяє економічній автономії отримувачів допомоги. Стандартні види програм грошової допомоги в гуманітарній сфері охоплюють кілька ключових напрямів, які спрямовані на задоволення базових потреб постраждалого населення: cash for food (гроші на харчування – надання коштів для самостійного придбання продуктів, що забезпечує отримувачам вибір і гідність); winterization assistance (допомога в зимованні – покриття витрат, пов'язаних із опаленням, теплим одягом чи побутовими товарами у зимовий період); cash for protection (грошова допомога для захисту – забезпечення доступу до безпечного житла чи юридичної допомоги осіб, які опинилися у ситуації підвищеного ризику); multipurpose cash assistance (багатоцільові виплати – допомога домогосподарствам самостійно визначати свої пріоритетні потреби). Усі ці види програм спрямовані на підвищення самостійності отримувачів допомоги та стимулювання місцевої економіки.

Мобільні послуги та програми є важливою складовою гуманітарної допомоги, оскільки забезпечують доступ до необхідних ресурсів та послуг навіть у віддалених або важкодоступних районах. Дані послуги та програми реалізуються у таких напрямках як: надання

Рис. 1. Форми надання гуманітарної допомоги

Джерело: складено авторами самостійно

медичної, освітньої та психосоціальної підтримки безпосередньо на місці проживання постраждалих осіб; доставка гуманітарної допомоги до віддалених або важкодоступних районів. Такий підхід сприяє збереженню здоров'я, розвитку освіти та психосоціальної стабільності постраждалих громад, одночасно забезпечуючи широке охоплення тих, хто потребує підтримки.

Соціальні та освітні програми спрямовані на забезпечення безперервного доступу до навчання навіть у кризових умовах; розвиток знань і навичок; допомогу у відновленні психо-емоційного стану, подоланні травматичних переживань та зміцненні соціальних зв'язків у громаді. Це дозволяє не лише задовольняти базові потреби, а й підтримувати психологічне та соціальне благополуччя, що є ключовим для сталого відновлення постраждалих осіб і громади в цілому.

Цільова та проектна допомога орієнтована на довгострокове відновлення та розвиток постраждалих громад. Вона передбачає реалізацію спеціальних проектів, які сприяють покращенню життєвих умов та забезпеченню базових потреб населення на тривалий період. Окрім цього, такі програми включають довгострокові ініціативи, спрямовані на підвищення життєздатності громад, зміцнення соціальної та економічної стабільності та зменшення ризику повторних кризових ситуацій. Таким чином, цільова та проектна допомога поєднує екстрену підтримку з перспективним розвитком, забезпечуючи не лише збереження життя, а й підготовку громад до сталого функціонування у післякризовий період.

У підвищенні ефективності гуманітарної допомоги ключову роль відіграють координаційні та партнерські механізми. Дані механізми забезпечують узгодженість дій і оптимальне розподілення ресурсів, що дозволяє максимально задовольнити потреби постраждалих та зменшити дублювання зусиль у кризових регіонах.

Отже, форми надання гуманітарної допомоги є взаємодоповнюючими, комплексними та системними, поєднуючи в собі екстрену підтримку, розвиток і координацію. Вони спрямовані не лише на задоволення нагальних потреб постраждалих осіб, але й на довгострокове відновлення та розвиток громад.

В умовах воєнного стану в Україні міжнародні гуманітарні організації відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні захисту прав людини та наданні допомоги найбільш уразливим групам населення.

На основі аналізу наукових досліджень (Аладжальян, Лютий, 2025; Лютий, Дуля, 2023; Дуля, Лехолетова, Лях, 2024; Лях, Кузнєцов, 2024; Спіріна, Лехолетова, Лях, 2025) нами визначено, що до цільових груп міжнародних гуманітарних програм в Україні в умовах воєнного стану можуть належати особи та групи населення, які зазнали або зазнають підвищеного впливу наслідків воєнних дій та потребують комплексної підтримки. Зокрема, це: ВПО; люди та громади, які перебувають в безпосередній близькості до зони бойових дій; військовослужбовці, сім'ї військовослужбовців, загиблих або зниклих безвісти; мешканці та громади деокупованих міст і сіл; цивільне населення, яке постраждало внаслідок воєнних дій (втратили житло, майно, засоби до існування або близьких); особи, які повернулися з-за кордону, та потребують реінтеграції; найбільш незахищені верстви населення (люди з інвалідністю, самотні люди похилого віку, одинокі матері чи татусі, малозабезпечені сім'ї, багатодітні сім'ї, вагітні/годуєчі мами, важкохворі, діти та підлітки (включно з дітьми, розлученими з сім'ями, дітьми з досвідом переміщення та тими, хто зазнав психологічної травматизації), етнічні меншини).

У результаті опрацювання наукових джерел (Спіріна, Лехолетова, Лях, 2025; Anderson, Brown, Jean, 2012; International Committee of the Red Cross, n.d.) було встановлено, що міжнародні гуманітарні програми мають комплексний зміст, який охоплює широкий спектр напрямків підтримки, а саме: матеріально-технічна підтримка (задоволення життєво необхідних потреб постраждалих осіб та зниження ризику для здоров'я і життя в умовах воєнного стану); медико-санітарна підтримка (збереження та покращення фізичного та психологічного здоров'я й відновлення нормального функціонування особи); соціальна підтримка (комплексне забезпечення необхідними послугами та ресурсами постраждалих осіб і громад для відновлення та сталого розвитку); економічна підтримка та розвиток жит-

тездатності громади (забезпечення фінансової стабільності); правова допомога (забезпечення захисту прав і законних інтересів постраждалих осіб).

Різноманіття напрямків міжнародних гуманітарних програм забезпечує не лише збереження життя і здоров'я постраждалих, а й сприяє відновленню стабільності громад, соціальної та економічної інтеграції осіб у суспільство. Ефективність гуманітарних програм залежить від координації дій державних органів, міжнародних і неурядових організацій, що дозволяє оперативно реагувати на кризові ситуації та формувати передумови для сталого розвитку громад у післякризовий період. Таким чином, гуманітарна допомога виступає не лише як екстрений захід, а й як інструмент комплексного відновлення та розвитку у кризових регіонах.

Практика гуманітарного реагування в умовах воєнного стану в Україні дозволяє виокремити пріоритетні програми, які ґрунтуються на гнучких моделях допомоги, що дозволяють отримувачам самостійно визначати основні орієнтири (табл. 1.).

Розглянемо детальніше успішні приклади впровадження міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану в Україні.

Програма Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН) з багатоцільової грошової допомоги (multi-purpose cash assistance, МРСА) здійснюється через такі сфери діяльності: надання екстреної допомоги (забез-

печення життєво необхідної гуманітарної допомоги та захисту евакуйованих і щойно переміщених людей та тих, хто постраждав внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів); підтримка ВПО (надання допомоги вразливим ВПО у ситуації тривалого переміщення з метою забезпечення доступу до прав та гідного житла); довгострокові рішення та відновлення (надання юридичної допомоги та психосоціальної підтримки, ремонту житла, а також сприяння доступу до соціального захисту й можливостей для забезпечення засобів до існування); адвокація (сприяння впровадженню інклюзивних, заснованих на правах людини законів і процедур у сферах захисту, житла та довгострокових рішень); захист біженців (посилення систем надання притулку, запобігання безгромадянству та надання допомоги біженцям та ВПО). У червні 2025 року УВКБ ООН надала допомогу понад 500 тисячам людей, поєднуючи грошову допомогу з юридичною підтримкою для запобігання експлуатації та забезпечення доступу до освіти для дітей. Дана програма доповнює державні соціальні програми, сприяючи інклюзивності для вразливих груп, таких як люди з інвалідністю чи особи похилого віку (Програма грошової допомоги УВКБ ООН в Україні, б.д.).

Всесвітня продовольча програма ООН (ВПП) охоплює такі напрями допомоги особам, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: продовольча допомога (продуктові набори розраховані на 5 або

Таблиця 1

Міжнародні гуманітарні програми

Тип гуманітарних програм	Зміст	Приклади гуманітарних програм
Програми грошової допомоги (cash assistance)	задоволення базових потреб, інтеграція з сектором захисту, забезпечення гідності, безпеки та відновлення вразливих груп	програма Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН)
		Всесвітня продовольча програма ООН (ВПП) ініціативи Європейського Союзу через Генеральний директорат з питань гуманітарної допомоги та цивільного захисту (DG ECHO)
Програми грошової допомоги для захисту (cash for protection)	надання ресурсів для доступу до послуг, транспорту чи безпечного житла з метою зменшення ризиків (гендерно зумовленого насильства, експлуатації чи психічних травм)	програми Відділення Польської Гуманітарної Акції (ПГА) в Україні «Гроші на захист»
		програми Норвезької ради у справах біженців (NRC)
		захисні грошові програми International Rescue Committee (IRC) (програма IRC «Економічне Відродження та Розвиток», програма IRC «Захист і Верховенство Права», програма «Захист Дітей», програма «Підтримки жінок і дівчат» та ін.

Джерело: складено авторами на основі аналізу джерел (Програма грошової допомоги УВКБ ООН в Україні, б.д.; Міжнародний комітет порятунку, б.д.; UN World Food Programme, n.d.; European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, n.d.; NRC in Ukraine, n.d.; Centrum informacji UA po ukraińsku n.d.)

30 днів, хліб); грошова допомога (багатоцільова – для домогосподарств, що раптово перемістилися, або постраждали від обстрілів; секторальна – грошові перекази для придбання їжі); гуманітарне розмінування (очищення сільськогосподарських земель від мін і вибухонебезпечних залишків воєнних дій, допомога малим фермерам та родинам підтримувати або відновлювати свою діяльність); допомога прифронтовим громадам (забезпечення обладнанням, надання грошової допомоги, послуг з опанування нової професії, працевлаштування); підтримка реформи шкільного харчування (забезпечення шкільним харчуванням). ВПП поєднує грошову підтримку із соціальними виплатами для захисту від бідності та голоду, з особливим акцентом на сім'ї з дітьми та жінок (UN World Food Programme, n.d.).

Ініціативи Європейського Союзу через Генеральний директорат з питань гуманітарної допомоги та цивільного захисту (DG ECHO) допомагають людям в Україні, надаючи їм: грошову допомогу для покриття основних потреб, захист, забезпечують охорону здоров'я, включаючи психічне здоров'я та психосоціальну підтримку, аварійне та зимове укриття, їжу та воду, предмети першої необхідності в побуті, освіту в надзвичайних ситуаціях. У 2025 році ЄС допоміг мільйонам людей у важкодоступних районах, поєднуючи грошову допомогу з психосоціальними послугами для відновлення після травм (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, n.d.).

З огляду на викладене, можна стверджувати, що програми, які належать до типу міжнародних гуманітарних програм грошової допомоги (cash assistance) демонструють, як грошова допомога не лише задовольняє негайні потреби, але й сприяє довгостроковому захисту через розширення можливостей отримувачів.

Одним із успішних прикладів упровадження програм грошової допомоги у сфері захисту (cash for protection) є програма «Гроші на захист», яку реалізовує Відділення Польської Гуманітарної Акції (ПГА) в Україні. У межах цієї програми простежується успішна адаптація міжнародних стандартів гуманітарного реагування до українського контексту. Згідно внутрішніх процедур ПГА, програма

«Гроші для захисту» має на меті допомогти отримувачам усунути або пом'якшити серйозну шкоду шляхом отримання грошових коштів на конкретні, періодичні або одноразові потреби, що визначені під час індивідуального ведення справи кейс-менеджером. Кошти спрямовуються на запобігання та реагування на проблеми у сфері захисту, підтримуючи осіб у зменшенні тимчасової вразливості або підвищуючи їхню спроможність протистояти конкретним загрозам. Програма «Гроші на захист» доповнює багатоцільові грошові програми, соціальні ініціативи та державні виплати. Це забезпечує системність і узгодженість гуманітарного реагування. Крім того, співпраця ПГА з місцевими громадами, органами влади та соціальними службами сприяє підвищенню довіри до гуманітарних програм та підсилює ефект сталості результатів (Centrum informacji UA po ukraińsku n.d.).

Програми Норвезької ради у справах біженців (NRC) передбачають надання допомагати особам, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Вони реалізуються в таких сферах: грошові кошти та ринок (надання багатоцільової грошової допомоги, особливо у важкодоступних районах, щоб сім'ї могли гідно задовольняти свої основні потреби); притулки та поселення (надання комплектів для екстреного укриття, допомога з ремонтом будинків, електронні ваучери на будівельні матеріали та підтримку оренди житла, зимова допомога – паливо, опалювальні прилади, теплий одяг та додаткова фінансова допомога); засоби існування та продовольча безпека (надання негайної продовольчої допомоги у прифронтових районах у формі грошових ваучерів та натуральної підтримки, підтримка дрібного фермерства, надання грантів малому бізнесу та надання людям можливостей працевлаштування); освіта (допомога дітям та молоді в доступі до формальних та неформальних освітніх можливостей, забезпечення безпечного навчального середовища та надання психосоціальної підтримки); захист від насильства (посилення заходів самозахисту, що здійснюються громадами, у районах, що постраждали від конфлікту, надання спеціалізованих послуг захисту для тих, хто був переміщений); інформація, консультування та правова допомога (надання юри-

дичних консультацій з питань житла, землі та майна, правової ідентичності, реєстрації, трудового права та доступу до основних послуг). У 2024 році через програми в Україні допомогу отримали 285 277 осіб в таких сферах, як: багатоцільова грошова допомога (143 827); освіта (32 567); засоби існування та продовольча безпека (17 774); укриття та поселення (37 671); захист від насильства (6 526); інформація, консультування та юридична допомога (26 907); вода, санітарія та гігієна (50 006). Деякі люди отримали більше одного виду допомоги (NRC in Ukraine, n.d.). Дані програми спрямовані на надання екстреної допомоги та захисту прав людей у найскладніших кризах.

Захисні грошові програми International Rescue Committee (IRC) спрямовані на допомогу людям, чиє життя постраждало від воєн, катастроф та криз. Програми реалізуються в таких напрямках, як: фінансова підтримка (грошова допомога родинам; передача необхідних речей людям у віддалених громадах – павербанки, обігрівачі, ковдри, дрова, засоби гігієни та будівельні матеріали; тимчасова підтримка людям, які отримали інвалідність через воєнні дії; мікрогранти місцевим підприємцям, щоб вони могли відновити свій бізнес після втрат і далі підтримувати розвиток своїх громад); медична та психологічна підтримка (надання медичної допомоги та емоційної підтримки людям в прифронтових містах та селах й віддалених громадах; робота мобільних медичних команд; проведення базових обстежень та аналізів; видача необхідних ліків людям похилого віку, пацієнтам із хронічними захворюваннями, жінкам і дітям; підтримка жіночого репродуктивного здоров'я; індивідуальні консультації та навчання медперсоналу як правильно працювати з постраждалими від сексуального насильства; індивідуальні та групові сесії для тих, хто переживає емоційні труднощі; допомога місцевим медичним закладам із забезпечення необхідними ліками; проведення інформаційних кампаній з метою допомогти людям ухвалювати обґрунтовані рішення щодо свого здоров'я, дбати про себе та краще орієнтуватися в системі державної медицини); юридична підтримка (допомога з питань їхніх прав, державних послугах, оформлення документів, доступу до психо-

логічної допомоги; заняття з цифрової грамотності, скерування осіб до спеціалізованих служб; захист і представництво інтересів найбільш вразливих груп населення); підтримка жінок та дівчаток (створення безпечних просторів для осіб постраждалих від насильства; співпраця із жіночими організаціями та місцевою владою з метою зменшення ризиків, підтримки рівних прав та зробити голоси жінок чутишими під час ухвалення важливих рішень); допомога дітям (підтримка дітей, які розлучені з родиною, опинилися у зоні бойових дій або пережили насильство; створення безпечних просторів для навчання й відновлення дітей, допомога дітям, які повертаються з тимчасово окупованих територій адаптуватися, з отримання необхідних документів й підтримки; сприяння у створенні чутливої до потреб дітей правової системи; забезпечення альтернативної опіки для тих, хто залишився без батьківського піклування). Завдяки програм із захисту прав, підтримки жінок та дітей, з початку повномасштабного вторгнення росії, допомогу отримало понад 925 000 осіб: понад 260 000 людей отримали предмети першої необхідності, 240 000 – медичну допомогу, а 167 000 – фінансову підтримку (Міжнародний комітет порятунку, б.д.).

Таким чином, результати аналізу дають підстави зазначити, що програми грошової допомоги у сфері захисту (cash for protection) поєднують фінансову підтримку з механізмами соціального супроводу, правової допомоги та психологічної підтримки.

Отже, впровадження міжнародних гуманітарних програм в Україні демонструє стратегічний перехід до гнучких, людиноорієнтованих моделей, де ключовими інструментами стала грошова допомога (cash assistance) та грошова допомога для захисту (cash for protection). Особливістю таких програм є комплексність, орієнтованість на індивідуальні потреби отримувачів та взаємозв'язок грошової та інших видів підтримки, орієнтованих на подолання наслідків воєнних дій та швидку адаптацію отримувачів до соціальних умов їхньої життєдіяльності.

Висновки. Результати аналіз наукових джерел свідчить про те, що гуманітарна допомога постає як комплексна система екстреної та цільової підтримки, спрямованої на збере-

ження життя, полегшення страждань і захист гідності людей, що постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів. Визначено основні форми надання гуманітарної допомоги, серед яких: пряма матеріальна допомога, грошова допомога, мобільні послуги та програми, соціальні та освітні програми, цільова та проектна допомога, координаційні та партнерські механізми. Аналіз міжнародних гуманітарних програм дозволив визначити, що вони мають комплексний зміст, який охоплює широкий спектр напрямків підтримки, від надання невідкладної допомоги під час воєнного стану до довгострокових програм розвитку та підтримки вразливих груп населення. Зокрема, матеріально-технічна підтримка, медико-санітарна підтримка, соціальна підтримка, еконо-

мічна підтримка та розвиток життєздатності громади, правова допомога. Аналіз практичного досвіду реалізації міжнародних гуманітарних програм в умовах воєнного стану в Україні дозволив виокремити пріоритетні програми, які ґрунтуються на гнучких моделях допомоги, що дозволяють отримувачам самостійно визначати основні орієнтири, а саме: програми грошової допомоги (cash assistance) та грошової допомоги для захисту (cash for protection), які забезпечують максимальне врахування індивідуальних потреб отримувачів та поєднання матеріальної допомоги та психологічної й соціальної підтримки, спрямованих на соціальну адаптацію отримувачів в умовах спричинених війною складних життєвих обставин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аладжальян Г., Лютий В. Оцінювання ефективності кейс-менеджменту отримувачів допомоги гуманітарних програм. *Grail of Science*. 2025. (59). С. 672–676. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.12.2025.073>
2. Бесседін І.О. Принципи гуманітарної допомоги. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. №02. С. 491–496. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.72>
3. Бурдюжа О. М. Міжнародно-правовий механізм надання гуманітарної допомоги : дис...-ра філос. Одеса, 2025. 182 с.
4. Гуманітарна допомога – МСП. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/for-business-and-organisations/humanitarna-dopomoha> (дата звернення: 13.01.2026).
5. Дуля А. В., Лехолетова М. М., Лях Т. Л. Особливості соціальної роботи з особами з інвалідністю внаслідок війни. *Науковий часопис НПУ імені М. п. Драгоманова*. 2024. Вип. 98. С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.98.08>.
6. Карпенко О. Г., Довбенко Т. В., Кирчата І. М. Розвиток освітніх реформ на відновлення громадянської ідентичності України в повоєнний період *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. С. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14887625>
7. Лютий В., Дуля А. Сім'ї внутрішньо переміщених осіб з дітьми: потреби та стратегії опанування складними обставинами. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. (1). С. 49–58. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.7>
8. Лях Т., Кузнецов М. Похилий вік як фактор вразливості у період воєнного часу. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 2. С. 80–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.12>
9. Міжнародний комітет порятунку. *International Rescue Committee, IRC*. URL: <https://www.rescue.org/article/what-humanitarian-aid-and-why-it-important> (дата звернення: 09.01.2026)
10. Мушенко С. І. Проблеми надання гуманітарної допомоги в Україні: практичні аспекти. *Київський часопис права*. 2024. № 3. С.158–162. DOI: <https://doi.org/10.32782/kij/2024.3.23>
11. Офіс з координації гуманітарних питань ООН (ОСНА). *ОСНА*. URL: <https://www.unocha.org> (дата звернення: 09.01.2026)
12. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV : станом на 2 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 11.01.2026).
13. Програма грошової допомоги УВКБ ООН в Україні – UNHCR Україна. *UNHCR Україна*. URL: <https://help.unhcr.org/ukraine/uk/ukraine-uk-where-to-look-for-help-ua/multi-purpose-cash-assistance-programme-for-idps/> (дата звернення: 23.01.2026).
14. Спіріна Т., Лехолетова М., Лях Т. Гуманітарні програми допомоги вразливим групам населення в умовах воєнного часу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. (1(56)). С. 228–233. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.228-233>
15. Юрчик Г. М. Система соціальної допомоги в Україні як складова національної соціальної політики. *Соціально-трудова відносина: теорія і практика*. 2017. № 1. С. 230–242.
16. Anderson M., Brown D. Jean I. Time to Listen: Hearing People on the Receiving End of International Aid.

Cambridge, MA: CDA Collaborative Learning Projects, 2012.

17. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations*. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/index_en (date of access: 29.01.2026).

18. International Committee of the Red Cross (ICRC). *ICRC*. URL: <https://www.icrc.org/en> (date of access: 17.01.2026).

19. International Federation of Social Workers (IFSW). *Global Definition of Social Work*. URL: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/globaldefinition-of-social-work/> (date of access: 23.01.2026).

20. Centrum informacji UA po ukraińsku – Polska Akcja Humanitarna. *Polska Akcja Humanitarna*. URL: <https://www.pah.org.pl/centrum-info-ua-ua/> (date of access: 29.01.2026).

21. NRC in Ukraine. *NRC*. URL: <https://www.nrc.no/countries/europe/ukraine/> (date of access: 29.01.2026).

22. United Nations. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/> (date of access: 18.01.2026).

23. UN World Food Programme (WFP). *UN World Food Programme (WFP)*. URL: <https://www.wfp.org/> (date of access: 20.01.2026).

24. Rouleau K., Redwood-Campbell L. International development and humanitarian aid. *PMC*. 2009. 55(6). C. 575–577. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2694066/>

25. Rysaback-Smith H. History and Principles of Humanitarian Action. *PMC*. 2016. P. 5–7. DOI: <https://doi.org/10.5505/1304.7361.2015.52207>

REFERENCES:

1. Aladzhalian, H., Liutyi, V. (2025). Otsiniuvannya efektyvnosti keis-menedzhmentu otrymuvachiv dopomohy humanitarnykh prohram [Evaluation of the effectiveness of case management for beneficiaries of humanitarian assistance programmes]. *Grail of Science*, (59), 672–676. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.12.2025.073> [in Ukrainian].

2. Besedin, I. (2025). Pryntsypy humanitarnoi dopomohy [Principles of humanitarian aid]. *Electronics scientific publication «Analytical and comparative law»*, 02, 491–496. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.72> [in Ukrainian].

3. Burdyuzha, O. M. (2023). Mizhnarodno-pravovyi mekhanizm nadання humanitarnoi dopomohy [International legal mechanism for providing humanitarian aid]. *Doctor of Philosophy degree*. Odesa [in Ukrainian].

4. Humanitarna dopomoha – MSP. [Humanitarian aid – SME]. *Ministry of Social Policy, Family and Unity of Ukraine*. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/for-business-and-organisations/humanitarna-dopomoha> [in Ukrainian].

5. Dulia, A., Lekholetova, M., Liakh, T. (2024). Osoblyvosti sotsialnoi roboty z osobamy z invalidnistiu vnaslidok viiny [Peculiarities of social work with persons with disabilities as a result of the war]. *Scientific journal of the NPU named after M. P. Dragomanov*, 98, 42–46. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.98.08> [in Ukrainian].

6. Karpenko, O., Dovbenko, T., Kyrchata, I. (2025). Rozvytok osvity reform na vidnovlennia hromadianskoi identychnosti Ukrainy v povienni period [The development of educational reforms to revive the national identity of Ukraine in the post-war period]. *Pedahohichna Akademia: naukovy zapysky*, 1–20, doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14887625> [in Ukrainian].

7. Liutyi, V., Dulia, A. (2023). Sim'i VPO z ditmy: potreby ta stratehii opanuvannya skladnymy obstavynamy [Families of internally displaced persons with children: needs and strategies for mastering difficult circumstances]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 49–58, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.7> [in Ukrainian].

8. Liakh, T., Kuznietsov, M. (2024). Pokhylyy vik yak faktor vrazlyvosti u period voyennoho chasu [Elderly age as a vulnerability factor during wartime]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 80–85. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.12> [in Ukrainian].

9. Mizhnarodnyi komitet poriatunku [International Rescue Committee]. *International Rescue Committee, IRC*. Retrieved from <https://www.rescue.org/article/what-humanitarian-aid-and-why-it-important> [in Ukrainian].

10. Mushenok, S. I. (2024). Problemy nadання humanitarnoi dopomohy v Ukraini: praktychni aspekty [Problems of providing humanitarian aid in Ukraine: practical aspects]. *Kyiv Law Journal*, (3), 158–162. <https://doi.org/10.32782/klj/2024.3.23> [in Ukrainian].

11. Ofis z koordynatsii humanitarnykh pytan OON (OCHA) [UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)]. *OCHA*. Retrieved from <https://www.unocha.org> [in Ukrainian].

12. Pro humanitarnu dopomohu : Zakon Ukrainy vid 22.10.1999 № 1192-XIV [On Humanitarian Aid: Law of Ukraine of 22.10.1999 No. 1192-XIV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> [in Ukrainian].

13. Prohrama hroshovoi dopomohy UVKB OON v Ukraini – UNHCR Ukraina [UNHCR Cash Assistance Program in Ukraine – UNHCR Ukraine]. *UNHCR Ukraine*. Retrieved from <https://help.unhcr.org/ukraine/uk/ukraine-uk-where-to-see-help-ua/multi-purpose-cash-assistance-programme-for-idps/> [in Ukrainian].

14. Spirina, T., Lekholetova, M., Liakh, T. (2025). Humanitarni prohramy dopomohy vrazlyvym hrupam naseleння v umovakh voiennoho chasu v Ukraini [Humanitarian aid programs for vulnerable population groups

during wartime in Ukraine]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, (1(56), 228–233. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.228-233> [in Ukrainian].

15. Yurchik, G. M. (2017). Systema sotsialnoi dopomohy v Ukraini yak skladova natsionalnoi sotsialnoi polityky [The system of social assistance in Ukraine as a component of national social policy]. *Social and labor relations: theory and practice*, 1, 230–242. [in Ukrainian].

16. Anderson, M., Brown, D., Jean, I. (2012). Time to Listen: Hearing People on the Receiving End of International Aid. Cambridge, MA: CDA Collaborative Learning Projects.

17. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations*. Retrieved from https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/index_en

18. International Committee of the Red Cross (ICRC). *ICRC*. Retrieved from <https://www.icrc.org/en>

19. International Federation of Social Workers (IFSW). *Global Definition of Social Work*. Retrieved from <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/globaldefinition-of-social-work/>

20. Centrum informacji UA po ukraińsku – Polska Akcja Humanitarna. *Polska Akcja Humanitarna*. Retrieved from <https://www.pah.org.pl/centrum-info-ua-ua/>

21. NRC in Ukraine. *NRC*. Retrieved from <https://www.nrc.no/countries/europe/ukraine/>

22. United Nations. *United Nations*. Retrieved from <https://www.un.org/en/>

23. UN World Food Programme (WFP). *UN World Food Programme (WFP)*. Retrieved from <https://www.wfp.org>

24. Rouleau, K., Redwood-Campbell, L. (2009). International development and humanitarian aid. *PMC*, 55(6), 575–577. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2694066/>

25. Rysaback-Smith, H. (2016). History and Principles of Humanitarian Action. *PMC*, 5–7. 10.5505/1304.7361.2015.52207

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.05.2026